

Rezumat

În ultimii ani în România, într-un context socio-economic și politic dominat de criza economică și de presiunea de a găsi modalități de reformare, modernizare a serviciilor publice în general, de a reforma sistemul de servicii sociale în particular, studiul organizațiilor de economie socială suscită un interes tot mai mare.

Realitatea sectorului economiei sociale este acoperită de o terminologie variată, de la "sector neguvernamental" la "al treilea sector" și mai recent, "economie socială" și "întreprinderi sociale", grupînd sub același concept activitatea unor organizații precum: asociațiile cu activitate economică, asociații mutuale, cooperative, obști, întreprinderi sociale. Fiecare tip de organizație de economie socială are propria istorie și profil economic și juridic, avînd în comun caracteristica prevalenței obiectivelor sociale în cadrul inițiativelor antreprenoriale. Aceste organizații sunt private și organizate formal; sunt create pentru a răspunde nevoilor membrilor; au sistem de guvernare autonom și apartenență deschisă și voluntară; produc bunuri și servicii; procesul de luare a deciziei și de distribuția a profitului nu sunt direct legate de capital sau contribuțiile membrilor (principiul un om/un vot).(Laville,2010; Pestoff,1998)

Analizele de tip „al treilea sector” au dominat cercetarea privind organizațiile neguvernamentale din țările Europei Centrale și de Est după 1990 și au adus vizibilitate cu precădere acelei părți din sectorul asociativ de tip non profit. În contextul post-comunist asociațiile și fundațiile ocupau spațiul dintre stat și piață, avînd o identitate neclară și vizibilitate redusă atît pentru publicul larg cît și pentru factorii de decizie politico-birocrațici. Lipsa de vizibilitate a sectorului non-profit generează dificultăți în eforturile de influențare a deciziilor de politică publică vizînd modernizarea cadrului legal sectorial, crează dificultăți în coagularea intereselor sectoriale și împiedică formarea structurilor de reprezentare.(Salamon,2010).

Studiile comparative privind "al treilea sector" realizate de John Hopkins Center for Civil Society au reprezentat pentru România, inclusă și ea în grupul de țări studiate în cadrul

unui larg program de cercetare comparativ, o oportunitate a de a înțelege mai bine profilul și identitatea specifică a acestui sector.(Epure, Saulean,1998)

Începînd cu 2005 în România, pe fondul integrării tot mai accentuate a cadrului și agendei de politică publică națională în agenda Uniunii Europene, crește interesul pentru conceptul de economie socială, concept de sorginte europeană, integrînd în analiză alături de organizațiile non-profit și organizații de tip cooperatist sau mutual. În abordarea de tip economie socială principalele caracteristici care dau identitate sectorului sunt grupate în jurul principiului mutualității și primordialității scopurilor sociale în cadrul activităților antreprenoriale.

In cercetările realizate din perspectiva teoretica a economiei sociale focusul nu mai este plasat pe dimensiunea non-lucrative (non-profit), ci pe faptul ca organizațiile economiei sociale au o altă logică de distribuție a profitului. Caracteristicile organizaționale specifice, sunt grupate în jurul principiului mutualității și promovării scopului social prin activități antreprenoriale (Laville: 221, 2010).

Un alt concept care în ultimii ani suscită interes din partea factorilor de decizie, practicienilor dar și cercetătorilor din România îl reprezintă cel de întreprindere socială. Întreprinderea socială reprezintă un tip de inițiativă antreprenorială dezvoltată în Europa începînd cu anii '80, care combină obiective specifice sectorului de afaceri cu obiective sociale. (Borzaga și Defourny, 2001; Defourny și Monzon Campos,1992; Defourny și Nissens, 2006; Borzaga și Galera 2012). Conceptul de întreprindere socială prin comparație cu cel de economie socială este mult mai restrîns, integrînd teoretic o categorie de întreprinderi special create pentru a genera beneficii sau avantaje pe termen lung pentru comunitate sau grupuri dezavantajate de cetățeni.

Întreprinderile sociale se diferențiază de întreprinderile convenționale, capitaliste prin aceea că urmăresc un scop social explicit, care implică producția de bunuri și servicii pentru a răspunde nevoilor identificate ale comunității sau diverselor grupuri dezavantajate. O altă diferență față de întreprinderile convenționale este aceea că motivația construcției unui astfel de întreprindere rezidă mai mult în factori intrinseci legați de motivații sociale decît de factor extrinseci legați de motivații financiare (Bacchiega, Borzaga, 2013).

Întreprinderea socială reprezintă un concept flexibil, care acoperă realitatea unor inițiative diverse realizate în context național specific și variat. EMES-European Research Network le-a dedicat un amplu proiect de cercetare comparativă, realizat în 15 țări UE. Acest proiect a pus în evidență criteriile și indicatorii care să ne ajute să identificăm inițiativele de tip întreprindere socială în diverse contexte locale și naționale (Borzaga and Defourny, 2001; Defourny and Monzon Campos, 1992; Defourny and Nissens, 2006).

În ultimii cinsprezece ani studiul organizațiilor neguvernamentale de tip non-profit sau de economie socială a reprezentat o preocupare majoră în activitatea mea de cercetare academică sau de tip consultanță pentru factorii de decizie. De-a lungul anilor, am fost implicată în numeroase programe de cercetare privind sectorul neguvernamental și de economie socială, am dezvoltat programe academice, am realizat rapoarte de politică publică pentru clienți diverși. (organizații internaționale, dar și Guvernul României sau administrații locale).

Teza de abilitare oferă o perspectivă generală asupra activității mele de cercetare în domeniul economiei sociale și analizei dimensiunii participative a politicilor publice, dezvoltării formulelor de welfare mix în România. Prezentarea de față pune accentul pe rezultatele de cercetare obținute începând cu 2010.

Primul capitol oferă o perspectivă generală asupra cercetării privind "al treilea sector", economia socială și întreprinderile sociale la nivel internațional. În acest scurt capitol se pune accentul pe importanța dezvoltării studiilor comparative, care să genereze modele de interpretare a tendințelor de dezvoltare a antreprenoriatului social observate în diverse contexte economice, politice, sociale și culturale.

Al doilea capitol pune în evidență rezultatele de cercetare în domeniul sectorului neguvernamental. Perspectiva teoretică utilizată în aceste cercetări este de tip "third sector approach", propusă și diseminată la nivel internațional de John Hopkins Centre for Civil Society Studies. Capitolul include o perspectivă istorică asupra dezvoltării sectorului neguvernamental din România; Au fost selectate pentru prezentare rezultate de cercetare generate într-un proiect care s-a concentrat pe descrierea și analiza la nivel

sectorial a profilului, dinamicii, provocărilor pentru organizațiile neguvenamentale din România în două decade de evoluție(Lambrou and Vamesu, coord. 2010).

În a doua parte a capitolului voi face o prezentare generală a conceptului de economie socială și voi prezenta date de cercetare recente privind profilul organizațiilor specifice de economie socială care activează în România: asociații cu activitate economică, organizații mutuale, cooperative, întreprinderi sociale. Capitolul include și elemente de analiză privind procesul de instituționalizare a întreprinderilor sociale în România.

Al treilea capitol introduce un studiu monografic privind un tip de organizație de economie socială, respectiv cooperativa meșteșugărească. Scopul studiului a fost acela de a oferi informație sistematizată privind profilul, evoluția și provocările specifice cooperativelor meșteșugărești din România. Studiul prezentat oferă un cadru explicativ pentru a înțelege mai bine situația și evoluția acestui tip de organizație nu numai în România, ci și la nivel regional.

Al patrulea capitol este construit în jurul analizei modelului conceptual propus de Kerlin (2003) pentru înțelegerea proceselor instituționale care influențează întreprinderile sociale în diverse contexte regionale și socioeconomice. În prima parte a capitolului prezentăm evoluțiile sistemului de welfare state din regiunea noastră. În a doua parte a capitolului se propune o interpretare a evoluțiilor modelului de întreprindere socială în România. A treia parte a capitolului prezintă o analiză a procesului de instituționalizare a întreprinderilor sociale ca tip de organizație cu identitate specifică în România.

Ultima parte a tezei de abilitare este dedicată prezentării planurilor de cercetare viitoare, pe termen scurt și mediu. În această secțiune prezentăm proiecte de cercetare aflate în lucru, dar și teme noi propuse pentru realizare pe termen mediu.

"Al treilea sector", economia socială, dimensiunea participativă a politicilor publice, reforma serviciilor publice și a serviciilor sociale în special, reprezintă toate teme generoase de cercetare pentru anii viitori.